

דוגמ תשובות בתלמוד — מסכת סוכה, מס' 006381, קי"ץ תשע"ז

הערה למערין: הדברים שכותבים בסוגרים אינם מחיבים את הנבחן.
בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 1-5.

1. שלוחי מצווה והולכי דרכיהם — חיובם במצוות סוכה

- א. הוכחה א — בגמרה מובאת ברינייתא "הולclin לדבר מצווה פטורין ביום ובין בלילה", ומשמעותם פטורים גם בלילה אף על פי שהם הולכים רക ביום, כי אם הכוונה הייתה שהם פטורים ביום ובלילה רק אם הולכים גם ביום וגם בלילה אז לא הייתה כל משמעות להיות שלוחי מצווה, כי גם הולכים לדבר רשות פטורים בשעה שהם הולכים.
הוכחה ב — בגמרה מסופר שכאשר רב חסיד ורבה בר רב הונא היו הולכים לשימוש דרשה ולהקביל את פני ראש הגולה בחג הסוכות, הם היו יশנים על שפת הנהר ולא בסוכה. רב חסיד ורבה בר רב הונא היו שלוחי מצווה, והם הלכו רק ביום, ולמרות זאת בשעת חנויות בלילה הם לא ישנו בסוכה.
(כח ע"א, תוד"ה "שלוחי מצווה", על פי הגمراה בדף כו ע"א)

- ב. (1) לפי התוספות, עוסק במצוות פטור מן המצווה כי הוא אנווש מלעשות את המצווה השנייה מחמת הטרדה במצוות הראשונה.

- לפי הר"ן, עוסק במצוות פטור מן המצווה כי התורה פטרה אותו למגורי מן המצווה השנייה כי הנפקאה מינה היא במקרה שיכול לקיים את שתי המצאות. לפי התוספות הוא חייב לקיים את המצווה השנייה כי אינו אנווש, אבל לפי הר"ן הוא פטור כי התורה פטרה אותו למגורי מן המצווה השנייה כאשר הוא עוסק במצוות הראשונה.

- ג. לפי הרב משה פינשטיין, הליכה לצורך מסחר פוטרת מן הסוכה כי היא צורך של האדם, אבל יציאה לטיפול אינה צורך אלא תענווג, ולכן פוטרת מן הסוכה.

- לפי הרב אהרן ליכטנשטיין, זיקתו של אדם לסוכתו חייבות להקליל ליחסו לבתו הקבוע אך לא מעבר לזה. כשם שאדם אינו צמוד לבתו במשך השנה, כך הוא אינו חייב להיות צמוד לסוכתו בסוכות. על פי זה אין הבדל בין הליכה לצורך מסחר ובין יציאה לטיפול, ובשני המקרים פטורים מן הסוכה.

מצוות הבאה בערבית

- א. (1) טעם [רב יוחנן משום רב שמעון בן יוחאי] — נטילת לולב גזול היא מצווה הבאה בערבית, מצווה הבאה בערבית אינה מצווה.

- טעם ב [רב יצחק בר נחמני בשם שמואל] — כתוב בנווגע למצאות לולב "ולקחתם לכם", ולומדים מהמילה "לכם" שהlolub צריך להיות משלכם.

- לפי טעם א לולב הגזול פסול גם ביום טוב שני [וגם בשאר הימים], כי גם ביום זה נטילת לולב גזול היא מצווה הבאה בערבית.

- לפי טעם ב לולב הגזול פסול רק ביום טוב ראשון שבנווגע אליו כתוב "ולקחתם לכם", אבל ביום טוב שני [ובשבאר הימים] לולב הגזול כשר [ואפשר לצאת בו ידי חובה].

- כט ע"ב — ל ע"א)
(1) התירוץ של בעלי התוספות — מצווה הבאה בערבית אינה מצווה רק כאשר מדובר על מצאות שבאות לרצות כמו קרובן ולולב. אבל כאשר מדובר על סוכה ועל מצאות אחרות אין חשיבות למצווה הבאה בערבית,

ולכן צריך פסוק כדי לפסל סוכה גזולה.

- הՃיהה של הריטב"א — מצה אינה באה לרצות ובכל זאת על פי הירושלמי מצה גזולה פסולה משום מצווה הבאה בערבית. משמע שגם מאשר מדובר על מצאות שאין בהן ריצוי, כמו סוכה, מצווה הבאה בערבית אינה מצווה ולא בדברי בעלי התוספות.

- הтирוץ של הריטב"א — פסול סוכה גזולה נלמד מפסוק לשיטת שמואל שאינו סובר את הפסול של מצווה הבאה בערבית.

- הריטב"א למד ששמויאל אינו סובר את הפסול של מצווה הבאה בערבית מכך שבסוגיות לולב הגזול הוא הציע טעם אחר לדין שלולב הגזול פסול ולא אמר שהטעם הוא משום מצווה הבאה בערבית.

- ג. על פי התוספות (דף ל ע"א, ד"ה "מתוך") שמויאל סובר שמצוות הבאה בערבית אינה מצווה בדיונים שהם מן התורה, אך בדיונים שהם מדרבן, כמו לולב הגזול ביום טוב שני, אין חשיבות למצווה הבאה בערבית.

3. "כל המצוות כולן מברך עליהם עובר לששייתן"

- א.** — לברך بعد ארבעת המינים מונחים בכל. דרך זו היא עובר לששייתן כי הוא מברך לפני נטילתם בידיו שבה הוא יוצא ידי חובה [התוספות דוחה דרך זו].
- לברך לאחר נטילת הלולב וקודם נטילת האתרגוג. דרך זו היא עובר לששייתן כי יוצאים ידי חובה רק על ידי נטילת כל ארבעת המינים [ארבעת המינים מעכבים זה את זה].
- לברך לאחר נטילת הלולב והאתרגוג כשאחד מהם הפוך. דרך זו היא עובר לששייתן כי יוצאים ידי חובה רק על ידי נטילתם דרך גדיותם.
- לברך לאחר נטילת הלולב והאתרגוג דרך גדיותם אבל תוך כוונה שלא לצאת ידי חובה עד לאחר הברכה. דרך זו היא עובר לששייתן כי אדם אין יוצא ידי חובה כאשר הוא מתכוון שלא לצאת ידי חובה.
- לברך לאחר נטילת ארבעת המינים כתקינה לפני הנגע. דרך זו היא עובר לששייתן כי הנגע הוא חלק מקיום המצווה.
- לברך לאחר נטילת ארבעת המינים כתקינה. דרך זו היא עובר לששייתן כי כל זמן שהלולב בידי הוא מקיים את המצווה.

[**הערה לעריך: די בשלוש דרכם ובשלשה הסברים**]

(لت ע"א, תוד"ה "עובר לששייתן")

- ב.** (1) הקושיה — בעלי התוספות הציעו דרך נטילה שתהיה עובר לששייתן, והוא ליטול ארבעת המינים מתוך כוונה שלא לצאת ידי חובה, ולאחר מכן לברך. על אף הם הקשו שמצוות לא צריכות כוונה, ואם כן לכואורה הנוטל יוצא ידי חובה לפני הברכה, ואז הברכה אינה עובר לששייתן.
- הדחיה של הקושיה — אף שמצוות לא צריכות כוונה, אם אדם התכוון לא לצאת ידי חובה אין הוא יוצא חובה בעל כורחו, ואם כן הברכה במקרה זה היא עובר לששייתן (שם).
- (2) בסוף הפרק (מא ע"ב — מב ע"א) אבי אמר שלדעת רבינו יוסי המוציא לולב בשבת מרשות לרשות פטור רק במקרה שלא יצא ידי חובת נטילת לולב לפני שהוצאה אותו. על דברי אבי הקשחה הגמara שלכואורה מיד כאשר הוא מגביה את הלולב הוא יוצא ידי חובה, והגמרא לא תירצה שמדובר שהוא לא רצה לצאת ידי חובה כשהגביה את הלולב. לכואורה ממשוע שיצא ידי חובה גם אם לא רצה לצאת ידי חובה, ולא בדברי התוספות.

4. נטילת לולב שבעה ימים במקדש ובירושלים בזמן הזה

- א.** לפי הרמב"ם (פירוש המשנה, סוכה פרק ג', משנה י"ב) לירושלים יש דין מקdash שבו ניטל לולב כל שבועה. ראייה לרמב"ם יש מדברי הירושלמי (סוכה ג, יא) שעל פי "ושמחתם לפני' אלוקיכם שבעת ימים" מתיחס לירושלים. עוד כתוב הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ו, טז) שקדושת ירושלים [שהיא על ידי השראת השכינה] קידשה גם לעתיד לבוא ונינה בטלה, ולפי זה "ושמחתם לפני' " נהוג בירושלים גם בזמן הזה מן התורה.
- ב.** השאלה — לפי שיטת הרמב"ם, מדוע היה צריך רבנן בן זכאי לתקן שייה לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש, הרי לא נתבטלה חובת נטילת לולב במקדש, ככלומר בירושלים, כל שבועה גם לאחר החורבן?
- התשובה — אמן על פי הרמב"ם קדושתה של ירושלים לא בטלה לאחר החורבן, אבל ירושלים אינה מוגדרת עוד "לפני'", ומכיון שנטילת לולב צריכה להיות "לפני'", אלמלא תיקון רבנן בן זכאי את תקנתו הייתה מתבטלת נטילת הלולב כל שבועה גם בירושלים.
- ג.** לפי הרב יעקב עטליינגר מצוות לולב נהוגה בירושלים בזמן הזה מן התורה, ולפי הרבה שלמה גורן מצוות לולב אינה נהוגת בירושלים בזמן הזה אלא מתקופת תקנת רבנן בן זכאי.
- [**לקבל:** לפי הרב יעקב עטליינגר ירושלים בזמן הזה היא "לפני'", ולפי הרבה שלמה גורן היא אינה "לפני'".]

5. מתנה על מנת להחזיר

א. (1) המעשה מסוימים בהחזורת הלולב לרבן גמליאל, וככארה פרט זה מיותר במעשה, אלא משמעו מפרט זה שרבן גמליאל נתן את הלולב במתנה על מנת להחזיר.

(2) החכמים יצאו ידי חובה בollowbo של רבן גמליאל שניתן להם במתנה על מנת להחזיר, משמע ש"מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה".

(מא ע"ב ורש"י ד"ה "ה א קמ"ל")

ב. (1) – במרקחה הראשון בעל הלולב נתן את הלולב לחברו במתנה גמורה, ובמרקחה השני בעל הלולב אמר מראש שהוא נותן את הלולב לחברו עד שחבריו יצא ידי חובה ולאחר מכן יחזיר הלולב אליו.

– במרקחה הראשון לאחר שהחבר יצא ידי חובה הוא צריך לחזור ולתת לבעל הלולב את הלולב במתנה, ובמרקחה השני כוונת בעל הלולב שהlollob יחזיר אליו ללא צורך במתנה.

[הערה לעריך: די בהבדל אחד]

[הערה לעריך: על תת-סעיף זה – 40%]

(2) נימוק לדעת הרא"ש – כאשר אדם מקנה לוולב לחברו ומשיר לעצמו זכות בלולב, וממילא החבר אינו יכול לכלה את גוף הלולב, זהה השאלה ולא מתנה [קניין לשעה אין נחשב קניין הגוף]. لكن החבר אינו יוצא ידי חובה כי אין יוצאים ידי חובה בלולב שאל.

ニימוק לדעת "קצתות החושן" – גם בהකניה לזמן קצר הלולב הוא של החבר לגמרי [קניין לשעה נחשב קניין הגוף], אף שאינו יכול לכלהתו, ואין זה דומה לשואל שיש לו רק זכות שימוש בחפץ.

[הערה לעריך: על תת-סעיף זה – 60%]

פרק שני

בפרק זה הנבחן צריך לענות על שלוש מן השאלות 6-9, ועל שאלה 10 (שאלת חובה).

6. סוכה גבואה מעשרים אמה; סוכה – דירת עראי (ב ע"א-ע"ב)

א. הבעיה בטעם של רבה היא שטעמו מtabסס על כך שהפסוק "למן ידעו דורותיכם" עוסק במידיעת היישוב בסוכה, אבל אפשר להבין שהכוונה היא לדייעה של הדורות הבאים.

הבעיה בטעם של רבוי זира היא שטעמו מtabסס על פסוק שעוסק בסוכה שהקב"ה יעשה ביוםות המשיח.

הבעיה בטעם של רבא היא שעל פי טעמו יש לפסול גם סוכה נמוכה מעשרים אמה כאשר הסכך מונח על מחיצות של ברזל, ככלומר בדרך קבוע.

ב. (1) גדר עראי בנוגע לדפנות – אם יש אפשרות לעשות את הדפנות בדרך עראי (גם אם בפועל נבנו בדרך קבוע).

גדר עראי בנוגע לסכך – רק אם נבנה בפועל בדרך עראי.

(2) יש הבדל בין גדר עראי בנוגע לסכך ובין גדר עראי בנוגע לדפנות כי עיקר הסוכה הוא הסכך.

(ב ע"א, תוד"ה "כ"י")

7. חזר בורבי אליעזר (כז ע"א)

- א. (1) על פי ר"ש"י, רבイ אליעזר חזר בו מן ההלכה שחייב אדם לאכול בסוכה ארבע עשרה סעודות, אחת ביום ואחת בלילה [והודה לחכמים שאין לדבר כנגד חוץ מליל יום טוב הראשוני].
- (2) – הלשון "ישלים" שבברבי אליעזר במשנה, וכן הלשון "אם החלים" שבבריתא, אינה מותאמת לתשלומין של סעודה שהחסיר אלא להשלמה של חשבון סעודות.
- לפי ר"ש"י, לאחר חזרתו של רבイ אליעזר הוא סובר שוחבת סעודה היא רק בלילה הראשונית של חג הסוכות. חובה זו נלמדת מליל החג הראשוני של פסח בגזרה שווה, והרי למצה בלילה הראשונית אין תשלומין, ואם כן גם לסעודה בלילה הראשונית של חג הסוכות אין תשלומין.
- מהירושלמי משמע שבסעודת הלילה הראשונית של סוכות צריך כזית דגן, ואם כן לא יתכן שתשלומין של סעודה זו תהיה במניין תרגימה, כפי שמצווע בבריתא על פי פירוש ר"ש"י.
- בבריתא שmobאת בהמשך הגמרא מסופר על אפוטרופוס שרצה להסתפק בסעודה אחת ליום, ורבイ אליעזר לא התיר לו לעשות זאת. ואם אכן סבר רבイ אליעזר שדי בסעודה בלילה הראשונית בלבד, מדוע הוא לא התיר זאת לאפוטרופוס?

[הערה לעריך: די בהסביר שתי קושיות]

(תוד"ה "חזר בו")

- ב. על פי התוספות, רבİ אליעזר חזר בו מן ההלכה שאוכל ארבע עשרה הסעודות בחג הסוכותऋיכות להיות בסוכה (אבל הוא עדין סובר שחייבים לאכול ארבע עשרה סעודות) ורק הסעודה בליל יום טוב ראשוני צריכה להיות בסוכה] (תוספות שם).

8. דיחוי אצל מצוות

- א. (1) "דחווי מעיקרא" — דבר שלא היה ראוי למצווה מתחילה.
"נראה ונדחה" — דבר שהיה ראוי למצווה מתחילה ולאחר כך נדחה.
- (2) דוגמה להדס "דחווי מעיקרא": הדס, שענביו השחורים מרובים מעליו, שנאנגד עם הלולב.
- [הערה לעריך: קיבל פטולים נוספים של הדס המנוימים במשנה בדף לב ע"ב]
דוגמה להדס ש"נראה ונדחה": הדס שענביו הירוקים מרובים מעליו, שנאנגד עם הלולב מערב יום טוב, והענבים השחירו ביום טוב ואז נפסל ההדס.
- (לג ע"ב)
- ב. כאשר הרוח כייטה את הדם נדחה הדם ממכוות CISIO, ולמרות זאת כאשר נתגלה הדם יש חיוב לכיסותו; משמע שאין דיחוי אצל מצוות (לג ע"א).

9. שמחת בית השואבה; בית הכנסת באלאנסנדראיה

- א. (1) המשמע קול בשבת וביום טוב אסורה מדרבנן, גזירה שמא יתקלקל כלי שיר ויבוא לתקנו [ויעבור על מלאכת "מכה בפטיש" האסורה מן התורה]. על פי הכלל "אין שבות במקדש" לא אסור במקדש בשבת וביום טוב. איסורים שהם מדרבנן, וכן יש מקום לומר שהחיליל של בית השואבה ידחה שבת ויום טוב.
- (2) על פי קביעה זו נגינה בחליל בית השואבה אינה בגדיר עבودה אלא היא משום שמחה יתרה, ומכיון שהכלל "אין שבות במקדש" נאמר רק במקרים לעובדה, חליל בית השואבה אינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב. (נ"א, תוד"ה "שאיינו")
- ב. – הדין ש"אין עוניין אמן יתומה" הוא רק כאשר האדם שעוניה אמן רוצה לצאת ידי חובת הברכה, והנוגג המתוואר בגמרה היה בעת קריית התורה ולא בתפילה ובדבר שליח הציבור מוציא את הרבים ידי חובתם.
- הדין ש"אין עוניין אמן יתומה" הוא רק כאשר העונה אינו יודעஇיזו ברכה אומר החזן, אבל באלאנסנדראיה העונים ידעוஇיזו ברכה החזן מבורך אלא שלא שמעו אותו מבורך את הברכה. (דף נב ע"א, תוד"ה "ויכיוון")

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

10. מבוא לתורה שבعل פה

- א. (1) התלמוד הירושלמי נקרא בשם זה מפני כבודה של ירושלים. נידונו בו ארבעה סדרים מן המשנה: זרעים, מועד, נשים וזיקון (עמ' 12).
- (2) הגאנונים עסקו בתלמוד הבבלי וענו על שאלות שהופנו אליהם ממוקמות רבים ומרוחקים בענייני התלמוד הבבלי (עמ' 13).
- ב. בעיה א – קושי להסיק מן המקורות הרבים את ההלכות הנדרשות למעשה.
- בעיה ב – קושי לעסוק במקרים רבים בהתמדה הנדרשת.
- מחיבורו של הרמב"ם יכול כל יהודי לדעת את ההלכה לא צורך בעמל רב ולא צורך בספר אחר. (עמ' 14)
- ג. המשל – חיטים ופשตน הם חומרים שאינם ראויים לשימוש כמו שהם, והם זוקקים לעיבוד כדי שייהי אפשר להשתמש בהם. הייעוד של התורה שבעל פה – התורה שבעל פה מפרש את התורה שכותב ומתאים אותה לקיום. (עמ' 19)

פרק שלישי – קטע שלא נלמד

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 11-15.

11. א. אסור לאדם לסתור את סוכתו ביום השביעי מכיוון שעדיין יש מצווה לשבת בה עד הערב ואולי ירצה לאכול או למדוד וכו'.

- ב. מותר לאדם להכנס לכלי מסוכתו לביתו אחורי הצהרים כהכנה לסעודה يوم טוב [ליל שמיני עצרת] שעשוה בעבר ב ביתו [וכן כלי מיטה כדי לסדר את המיטות בבית לשנת הלילה].

12. התמייה: מה פשר השאלה מה夷עשה מי שאין לו כלים, הרי מצב זה לא יתכן, כי במה הוא השתמש במשך כל החג? [בהכרח היו לו כלים בסוכה שאכל בהם או ישן בהם]
- השאלה בניסוחה החדש: מי שאין לו מקום אחר לאכול בו ביום טוב האחרון, מלבד מקום הסוכה, מה夷עשה כדי להוציא שאין כוונתו להוציא עוד יום על מצוות ישיבה בסוכה?

13. רב חייא בר רב אמר שיריד ארבעה טפחים מהסקך ובכך יפסול את הסוכה, ושינה בסוכה פסולת מוכיחה שאין כוונתו להוציא עוד יום על מצוות ישיבה בסוכה.
- רב יהושע בן לוי אמר שידליק את הנר בסוכה, ומכיון שב倡 הסוכות צריכים להניח את הנר מחוץ לソכה, הדלקה בסוכה תוכיח שהוא אינו יושב בסוכה בגלל מצוות סוכה.

14. א. התשובה של רבבי יהושע בן לוי נוגעת לבני בבל, שהם מסופקים בקביעת החודש וצריכים לשבת ביום השmini בסוכה לשם מצווה ואין יכולים לפסל את הסוכה, ולכן ידליך נר בסוכה להיכר.
- ב. התשובה של רב חייא בר רב נוגעת לבני ארץ-ישראל שאינם מסופקים בקביעת החודש ואין צריכים לשבת ביום השmini בסוכה לשם מצווה, ולכן הם יכולים לפסל את הסוכה.

15. הקושיה: רבבי יהושע בן לוי הצעיר להדליק נר בסוכה מכיוון שב倡 הסוכות מקומו של הנר מחוץ לソכה וכן יהיה היכר. אבל מקומו של הנר הוא מחוץ לソכה רק כאשר הסוכה היא סוכה קטנה, לעומת זאת בסוכה גדולה גם בחויג הסוכות מדליקים את הנר בסוכה (כך מפורש בגמרא בדף כת ע"א), ואם כך, אין היכר בהדלקת הנר בסוכה?
- התירוץ: אדם יכול לעשות היכר שכבר נגמרה מצוות סוכה על ידי שיכניס בה כל אכילה מלוכלכים בהתאם לדברי רבא (שם), שכלי אכילה לאחר האכילה מקומם מחוץ לソכה.